

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1940 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag rörande vissa luftskyddsanordningar vid riksdags- huset m. m.

I skrivelse till bankoutskottet den 8 februari 1940 hava fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen att till vissa luftskyddsanordningar vid riksdagshuset anvisa ett förslagsanslag av 443 400 kronor.

Med avseende å vad som tidigare förekommit i ifrågavarande ärende får utskottet anföra följande.

Enligt av fullmäktige i riksgäldskontoret lämnat uppdrag avgav *riksdagens byggnadskommitté* i skrivelse den 12 april 1939 till fullmäktige förslag angående inrättande av bombsäkra skyddsrum för riksdagshuset. Kommittén stödde sig härvid på en av byggnadsstyrelsens sakkunnige på förevarande område, byrådirektören N. T. Royen, verkställd utredning i ämnet. I denna utredning hade tanken på anordnande av skyddsrum i de inom riksdagshuset belägna källarlocalerna avvisats. För förläggning av skyddsrummen till plats utanför riksdagshuset hade ifrågasatts två olika alternativ, nämligen antingen i den numera för sitt ursprungliga ändamål oanvända vedkällaren under terrassgatan mellan riksdagshusets södra fasadmur och Stallkanalen eller i planen mellan riksdagshusets östra fasadmur och Norrbro. Utredningen hade givit vid handen, att bombsäkra skyddsrum för riksdagshuset lämpligen borde förläggas i planen framför riksdagshusets östra fasad. Då härvid skyddsrummens placering på djupet skulle bliva beroende av det höjdläge, vilket riksdagshusplanen slutgiltigt kunde komma att erhålla, hade det enligt kommitténs mening varit önskvärt, att skyddsrumsförslaget och frågan om ordnandet av riksdagshusplanen kunnat upptagas och behandlas i ett sammanhang. Emellertid hade det icke visat sig möjligt att få fram ett genomarbetat förslag rörande riksdagshusplanen i så god tid, att 1939 års lagtima riksdag skulle kunnat taga ställning till denna fråga. Att förden skull uppskjuta skyddsrumsförslaget till 1940 års riksdag hade kommittén dock ej funnit nödvändigt eller önskvärt. Kommittén förordade sålunda, att skyddsrum för riksdagshuset snarast måtte komma till utförande, och härvid ville kommittén giva sin anslutning till förslaget om skyddsrummens förläggande omedelbart utanför riksdagshusets östra fasadmur mellan entrétrappan mot Norrbro och stödjemuren invid Norrströmspuckeln. En sålunda planerad skyddsrumsanläggning skulle ej föregripa frågan om en eventuell sänkning av riksdagshusplanen. — Tre av kommitténs ledamöter uttalade skiljaktig mening, i det de ansågo, att riksdagen borde sättas i till-

fälle att på nytt pröva frågan om planens höjdläge, innan frågan om skyddsrum avgjordes.

Byggnadskommitténs förslag överlämnades av *fullmäktige i riksgäldskontoret* med en den 27 april 1939 dagtecknad skrivelse till bankoutsrottet. Fullmäktige hade därvid ansett sig böra tillstyrka kommitténs förenämnda förslag på grund av den ökade motståndskraft mot bombnedslag, som en djupare förläggning av skyddsrummen enligt erfarenheten av utländska arbeten av motsvarande slag beräknats medföra. Kostnaderna för skyddsrumsanläggningen hade beräknats uppgå till 286 100 kronor, vartill komme kostnaden för vissa härmed sammanhängande luftskyddsanordningar, beräknad till 85 000 kronor. Under åberopande av det anförda hemställde fullmäktige, att bankoutsrottet ville föreslå riksdagen att för utförande av vissa luftskyddsanordningar m. m. vid riksdagshuset anvisa ett förslagsanslag av 371 000 kronor. — Tre av fullmäktige förordade dock skyddsrummens förläggning på den högre nivån, och en av fullmäktige ansåg, att fullmäktige bort ingå till riksdagen med framställning i överensstämmelse med den skiljaktiga mening, som uttalats vid byggnadskommitténs behandling av frågan.

Fullmäktiges ifrågavarande framställning besvarades av *bankoutsrottet* i skrivelse den 1 juni 1939, vari utskottet bland annat uttalade, att, med hänsyn till det nära samband frågan om ordnandet av riksdagshusplanen ägde med frågan om luftskyddsanordningar vid riksdagshuset, dessa frågor lämpligen borde upptagas till närmare övervägande i ett sammanhang samt att enligt utskottets mening starka skäl talade för att de tilltänkta luftskyddsanordningarna ej bringades till utförande, förrän klarhet vunnits rörande riksdagshusplanens höjdläge. Det hade emellertid syntts utskottet angeläget, att ståndpunktstagandet beträffande de planerade luftskyddsanordningarna icke onödigtvis bleve uppskjutet. Utskottet hemställde, att fullmäktige ville låta verkställa den av 1938 års riksdag begärda utredningen av frågan om ordnandet av planen framför riksdagshuset samt till 1940 års riksdags bankoutsrott inkomma med dels det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, dels ock det förslag angående utförande av luftskyddsanordningar, som fullmäktige efter förnyat övervägande i sammanhang med förstnämnda fråga funne lämpligt.

I skrivelse till riksdagen den 10 oktober 1939, vilken skrivelse hänsköts till första särskilda utskottet vid 1939 års urtima riksdag, anförde *fullmäktige i riksgäldskontoret* bland annat, att det mellan europeiska stormakter utbrutna kriget enligt fullmäktiges mening bragt frågan om anordnande av skyddsrum i ett ändrat läge. Med anledning av viss hemställan från riksdagshåll hade riksdagens byggnadskommitté upptagit skyddsrumfrågan på nytt till behandling och hänskjutit den till fullmäktige, vilka ansett det vara nödvändigt att underställa riksdagen denna fråga och sålunda utbryta densamma från behandling i samband med frågan om riksdagshusplanens ordnande. Fullmäktige tillstyrkte därvid liksom tidigare, att skyddsrummen i förhållande till riksdagshusplanens höjdläge anordnades på den lägre nivån. Med hänsyn till inträffade prisstegringar hade på föranstaltande av fullmäktige verkställts ny kostnadsberäkning i ärendet, slutande å ett belopp av 433 000 kronor. Fullmäktige hemställde sålunda om anvisande av ett förslagsanslag å nyssnämnda belopp till vissa luftskyddsanordningar vid riksdagshuset.

Första särskilda utskottet anförde i utlåtande nr 70 följande:

Till skyddsrumsanläggningar inom statens byggnader liksom ock för dylika anläggningar inom mera utsatta kommuner ha redan tidigare av riksdagen anvisats betydande kapitalbelopp. Ensamt för skyddsrum inom statens nuvarande byggnadsbestånd i huvudstaden upptagas dylika anläggningar till en kostnad av 1 588 800 kronor, vilket belopp av riksdagen ställts till förfogande. Därutöver har skyddsrum utförts inom flera av de under senare åren uppförda statliga nybyggnaderna i huvudstaden.

Vad angår den nu av riksgäldsfullmäktige föreslagna anläggningen vid riksdagshuset har utskottet ej kunnat undgå att uppmärksamma de höga byggnadskostnader, sammanlagt 433 000 kronor, som den skulle draga. Av bankoutskottet vid 1939 års riksdag ha fullmäktige i riksgäldskontoret erhållit uppdrag att inkomma med förslag i fråga om de beredskapsåtgärder, som i händelse av krig eller krigsfara befinnas erforderliga för riksdagsarbetets behöriga gång. Då denna utredning torde föreligga färdig under närmaste tiden, anser utskottet, att beslut i förevarande ärende bör anstå till kommande lagtima riksdag.

I enlighet med det anförda hemställer utskottet, att den av fullmäktige i riksgäldskontoret gjorda framställningen för det dåvarande ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utskottets utlåtande hade fogats *reservation* av fyra ledamöter, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort ha följande lydelse:

Det är med största sannolikhet att förutse, att riksdagen vid krigstillstånd kommer att vara samlad, och starka skäl synas utskottet tala för att sådana anordningar träffas, att förhandlingarna även i ett dylikt läge kunna försiggå i riksdagshuset. I detta avseende må åberopas grundlagens föreskrift att Sveriges riksdag skall sammanträda i rikets huvudstad utom i de fall, 'då fiendens framträngande eller pest eller andra liknande hinder göra det omöjligt eller för riksdagens frihet och säkerhet vådligt'.

Av bankoutskottet vid 1939 års lagtima riksdag har i skrivelse till riksgäldsfullmäktige framhållits vikten av att ståndpunktstagandet till frågan om luftskyddsanordningar i riksdagshuset ej onödigtvis undanskötes. På grundval av förnyade utredningar ha riksgäldsfullmäktige nu framlagt plan till dylik anläggning för en beräknad kostnad av 433 000 kronor. Utskottet, som anser angeläget att nämnda anläggning snarast utföres, får, med tillstyrkande av fullmäktiges förslag, hemställa, att riksdagen må till Riksdagens hus: Anläggning av skyddsrum å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 433 000 kronor.

Första kammaren biföll vad utskottet hemställt, varemot *andra kammaren* med avslag å utskottets hemställan biföll den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Efter gemensam omröstning beslöt 1939 års *urtima riksdag* i enlighet med utskottets hemställan.

I sin ovannämnda skrivelse till bankoutskottet den 8 februari 1940 hava nu *fullmäktige i riksgäldskontoret* ånyo underställt riksdagens prövning frågan om anordnande av skyddsrum för riksdagen och därvid anført i huvudsak följande:

Utgångspunkten för varje förslag i ämnet måste vara bankoutskottets vid 1939 års riksdag hemställan till fullmäktige att låta verkställa den av 1938 års riksdag begärda utredningen av frågan om ordnandet av planen framför riksdagshuset samt till 1940 års riksdags bankoutskott inkomma med dels det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, dels ock det förslag angående utförande av luftskyddsanordningar, som fullmäktige efter förnyat övertvägande i sammanhang med förstnämnda fråga funne lämpligt.

Denna kombination kunde då synas fullt naturlig, men sådana nytillkomna faktorer som kriget mellan Sovjetunionen och Finland och de mycket stora kostnaderna för den förstärkta försvarsberedskapen hava radikalt förändrat läget.

Riksdagens byggnadskommitté har på fullmäktiges uppdrag sökt utreda planfrågan genom införskaffande av förslag från fyra arkitekter. De inkomna förslagen hava givit ett ur många synpunkter gott resultat, men genomförandet av något av dem skulle medföra så stora kostnader, att byggnadskommittén kommit till den uppfattningen, att hela frågan om planens ordnande med hänsyn till det statsfinansiella läget måste skjutas upp på obestämd tid. Till denna slutsats bidrager även den omständigheten, att det av kommittén starkt framhållits som önskemål, att såsom komplettering till de förenämnda förslagen även ett förslag med hela planen i nuvarande höjdläge, alltså utan sänkningar i norr och söder, bör utarbetas, innan frågan förelägges riksdagen. Då det efter allt att döma torde komma att dröja en längre tid, innan planfrågan kan upptagas till slutligt avgörande, har kommittén icke ansett det vara lämpligt att för närvarande träda i författning om anskaffande av ett sådant kompletterande förslag.

Om således allt talar för ett längre dröjsmål med en slutlig lösning av frågan om riksdagshusplanen, synes däremot skyddsrumfrågan kräva en lösning snarast möjligt. Statsmakterna hava såsom framgår av särskilda utskottets utlåtande i betydande utsträckning främjat anordnande av skyddsrum ej blott vid viktiga statsbyggnader utan även inom mera utsatta kommuner. Ytterligare må erinras om att Kungl. Maj:t i propositionen nr 18 till innevarande års lagtima riksdag framlagt förslag om ändring i vissa delar av luftskyddslagen, avseende bl. a. att främja byggandet av skyddsrum, och vidare har Kungl. Maj:t nyligen i propositionen nr 43 föreslagit skyldighet i vissa fall för ägare av anläggning eller byggnad att anordna skyddsrum. Statsmakterna hava alltså visat en hög uppskattning av det gagn, som måste tillmätas skyddsrumsanläggningar.

Denna inställning vinner stöd av den senaste tidens erfarenhet i Finland. Vid det finsk-ryska krigets utbrott funnos där många, som ej trodde på skyddsrummens användbarhet utan förklarade sig vid flyglarm föredraga att uppehålla sig i det fria framför vistelse i fastigheter eller aldrig så väl skyddade källarrum. Men när numera alarmsignalerna höras i de finska städerna, utrymmas gatorna och de fria platserna omedelbart, och befolkningen uppsöker i största möjliga utsträckning skyddsrum. Det har nämligen visat sig vara säkrare att så göra än att vistas i det fria. Detta har bekräftats av en fackman på detta område, majoren E. A. Löfgren, i ett föredrag med ljusbilder, vilket han på fullmäktiges anmodan hållit för fullmäktige och medlemmar av byggnadskommittén. Föredragshållaren har under en längre tid studerat skyddsrumfrågan i Finland, och hans uttalanden och bilder gåvo ett starkt intryck av skyddsrummens nödvändighet och nytta.

Fullmäktige hava med utgångspunkt härifrån stannat inför frågan, om några speciella omständigheter skulle göra det onödigt att anordna skyddsrum direkt för riksdagens medlemmar, och hava därvid kommit in på spörsmålet om riksdagens eventuella flyttning till andra lokaler inom Stockholm eller till annan ort, när allvarlig krigsfara uppkommer. Den kommitté, som haft att utreda denna fråga, har nyligen avgivit sitt betänkande, vilket underlättar ett bedömande. Kommitténs uppfattning synes kunna sammanfattas i orden, att man bör i förväg planera riksdagens förflyttning, men samtidigt utgå ifrån, att riksdagen stannar i riksdagshuset, så länge Kungl. Maj:ts regering fortsätter att arbeta i kanslihuset och andra departementsbyggnader. Om krigsfaran övergår till militärt angrepp på Sverige och då kanske allra främst på Stockholm, förefaller det osannolikt, att en förflyttning skulle ske före eventuella bombanfall. En för tidig flyttning skulle antagligen verka demoraliserande på befolkningen; ett kvarstannande intill dess allvarliga hinder uppkomma för ett effektivt arbete torde däremot vara ägnat att väcka förtroende och tillförsikt. Vid nu angivna förhållande måste behovet av en skyddsrumsanläggning för riksdagens medlemmar och tjänstemän vara uppenbart. Slutligen må framhållas, att en sådan anläggning icke skulle bli onyttig efter riksdagens eventuella avflyttning från riksdagshuset, då skyddsrummen i sådant fall torde böra upplåtas för begagnande av allmänheten, sedan erforderliga anordningar vidtagits för ett dylikt alternativt utnyttjande.

Under återopande av det anförda få fullmäktige alltså härmed ånyo underställa riksdagens prövning det förut omförmälda, av byrådirektören N. Royen utarbetade och av fullmäktige tillstyrkta förslaget till bombsäker skyddsrumsanläggning för riksdagshuset. Såsom tidigare, förordade fullmäktige härvid, att skyddsrummen i förhållande till riksdagshusplanens höjdläge anordnas på den lägre nivån. I detta sammanhang torde böra framhållas, att förslaget till skyddsrum icke på sådant sätt påverkas av ett eventuellt hänsynstagande till de förut omförmälda tävlingsförslagen rörande riksdagshusplanen, att anslagsberäkningen på grund därav behöver ändras.

Fullmäktige hava i föregående framställningar i ärendet framhållit, att för luftskyddet i riksdagshuset, utöver en skyddsrumsanläggning, jämväl erfordras vissa andra luftskyddsanordningar, såsom alarmeringsanläggning vid flyganfall medelst tyfoner, automatisk brandalarmanläggning för såväl freds- som krigsbruk samt lokaltelefonanläggning för krigsbruk m. m. ävensom anskaffning av viss materiel. Enligt av fullmäktige införskaffade uppgifter torde någon anledning att ändra den senast i ärendet verkställda, härövan intagna kostnadsberäkningen icke föreligga i annan mån än att det för anskaffning av gasmasker beräknade beloppet, med hänsyn till att en avsevärt bättre gasmasktyp ansetts böra komma i fråga, synts böra höjas från 4 000 kronor till 9 900 kronor. Dessutom torde för anskaffning av erforderligt antal skyddshjälmor böra beräknas ett belopp av 4 500 kronor. För genomförande av fullmäktiges förslag angående luftskydd för riksdagshuset skulle således erfordras en medelsanvisning av 443 400 kronor enligt följande kostnadsberäkning:

Skyddsrumsanläggning enligt fullmäktiges förslag	333 100	
Övriga utgifter i samband med anläggningen		
Inredning och utrustning av sjukvårdsavdelning inom skyddsrumsanläggningen, sjukvårds- och förbandsmateriel m. m.	6 500	
Reservaggregat för elektrisk ström till riksdagshus och skyddsrumsanläggning	26 000	
Flygalarmsanläggning (a)	5 000	
Automatisk brandalarmanläggning (b)	12 000	
Lokaltelefonanläggning (c)	4 000	
Byggnadsarbeten i samband med ovanstående anordningar (a—c)	12 500	
Anskaffning av gasmasker	9 900	
» » skyddshjälmor	4 500	
» » brandmateriel	1 400	
Åtgärder för mörkläggnings	6 500	
Diverse materiel	7 000	
För oförutsedda behov	15 000	110 300

Summa beräknad kostnad kronor 443 400

Därest fullmäktiges nu ifrågavarande framställning icke skulle vinna bifall, hemställa fullmäktige om bemyndigande att i därför lämplig källarlocal inom riksdagshuset anordna ett mindre skyddsrum av normalt typ, avsett för de i huset boende samt den för byggnadens uppvärmning och skötsel m. m. behövlige eller eljest där sysselsatta personalen.

Med hänsyn bland annat till de betydande kostnader, som den nu av riksgäldsfullmäktige föreslagna skyddsrumsanläggningen vid riksdagshuset skulle draga, har *bankoutskottet* ansett sig böra undersöka möjligheterna för anordnande av dels ett s. k. normalskyddsrum inom riksdagshuset, dels ock ett å lämplig plats i berg insprängt skyddsrum för riksdagens behov. I sådant avseende har utskottet anmodat byrådirektören hos byggnadsstyrelsen N. Royen att verkställa preliminär utredning jämte kostnadsberäkning.

Med skrivelse den 3 mars 1940 har byrådirektören Royen till utskottet inkommit med sålunda begärd utredning. Enligt förslaget skulle normalskyddsrummen förläggas till riksdagshusets närmast Norrbroplanen belägna källarlokaler, vilka för närvarande användas såsom arkiv- och förrådsrum. För att kunna rymma 600 personer måste härvid samtliga norr om huvudentrén samt därjämte tvenne söder om samma entré befintliga lokaler tagas i anspråk. Kostnaden för skyddsrumsanläggningen har approximativt beräknats till 75 000 kronor. Härvid har emellertid icke räknats med några kostnader för sådana anläggningar och material m. m., som sammanhånga med luftskyddsplanen för riksdagshuset och i fullmäktiges förslag upptagas till ett sammanlagt belopp av 110 300 kronor (se ovan under rubriken »Övriga utgifter i samband med anläggningen»), och vilka man jämväl torde hava

att räkna med såsom i huvudsak erforderliga för det fall, att ett normalskyddsrum skulle anordnas i riksdagshuset. Ej heller har vid ovanstående kalkyl hänsyn tagits till kostnad för förhyrande av nya arkiv- och förrådslokaler i stället för dem, som tagas i anspråk såsom skyddsrum.

Beträffande kostnaderna för i berg insprängda skyddsrum för riksdagens behov hava dessa av byrådirektören Royen approximativt beräknats till 155 000 kronor. Därest uppvärmningsanordningar samt vägg- och takbeklädnader anses böra utföras, skulle ytterligare erfordras omkring 25 000 kronor. Enligt vad utskottet inhämtat, föreligger möjlighet för riksdagen att för anordnande av skyddsrum kostnadsfritt disponera lämpligt berg i huvudstaden.

De sammanlagda kostnaderna för här ifrågakvarande anläggningar skulle alltså — fränsett ovanberörda belopp å 25 000 kronor för viss inredning, som icke syntts vara nödvändig — belöpa sig till (75 000 + 110 300 + 155 000 =) 340 300 kronor.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, har frågan om luftskyddsanordningar vid riksdagshuset efter förslag av fullmäktige i riksgäldskontoret varit föremål för övertägande dels av bankoutskottet vid 1939 års lagtima riksdag och dels av 1939 års urtima riksdag utan att hittills ha förantlett någon positiv åtgärd. Vad fullmäktige i riksgäldskontoret anfört till stöd för den nu föreliggande framställningen har övertygat utskottet, att frågans lösning icke längre bör uppskjutas. Enligt utskottets mening måste det anses angeläget, att skyddsrum anordnas för riksdagens behov för att möjliggöra för riksdagen att fortsätta sitt arbete i huvudstaden även i händelse av krig.

Utskottet.

Det förslag till skyddsrumsanläggning vid riksdagshuset, som innefattas i fullmäktiges framställning, har kostnadsberäknats till sammanlagt 333 100 kronor, vartill skulle komma vissa huvudsakligen med luftskyddsplanen för riksdagshuset sammanhängande utgifter å 110 300 kronor. Med hänsyn till att den planerade skyddsrumsanläggningen icke kan anses fullträffsäker för andra än lätta eller medeltunga bomber har utskottet icke kunnat undgå att finna denna kostnad väl hög. På grund härav har utskottet, såsom framgår av det föregående, låtit undersöka möjligheterna av en annan lösning av skyddsrumsförslaget, innebärande anordnande av dels normalskyddsrum inom riksdagshuset, dels ock ett särskilt i berg insprängt skyddsrum, avsett att tagas i anspråk för den händelse riksdagens arbete skulle behöva förläggas till annan plats i huvudstaden än i riksdagshuset. Denna undersökning har givit vid handen, att båda dessa anordningar skulle kunna utföras för en beräknad kostnad av (75 000 + 155 000 =) 230 000 kronor, vilket belopp med något över 100 000 kronor understiger motsvarande enligt fullmäktiges förslag.

För en väsentligt lägre kostnad än enligt fullmäktiges förslag skulle alltså kunna ernås ur luftskyddssynpunkt tillfredsställande normalskyddsrum samt

därjämte ett även för de tyngsta bomber fullträffsäkert skyddsrum. Härtill kommer, att normalskyddsrummen skulle på grund av sin nära belägenhet till sammanträdes- och arbetslokaler bliva något lättare att nå än de av fullmäktige ifrågasatta skyddsrummen samt dessutom kunna färdigställas på avsevärt kortare tid än de sistnämnda. Med hänsyn till vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra förorda, att skyddsrumsförslaget löses i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som nu angivits av utskottet. Det torde böra uppdragas åt fullmäktige att låta verkställa här avsedda arbeten. Då det måhända kan föreligga ett intresse för Stockholms stad att, i den mån det fullträffsäkra skyddsrummet icke utnyttjas av riksdagen, disponera detsamma, synes det utskottet lämpligt att fullmäktige träda i förhandlingar med staden rörande dess eventuella deltagande i kostnaderna för detta skyddsrum. Likaledes torde det böra ankomma på fullmäktige att förhyra lämpliga arkiv- och förrådsutrymmen i ersättning för dem, som skola disponeras för normalskyddsrummen i riksdagshuset. Under normala förhållanden torde dock dessa rum lämpligen kunna användas för arkiv- och förrådsändamål.

Vad angår de med luftskyddsplanen sammanhängande utgifterna, enligt fullmäktiges beräkning utgörande 110 300 kronor, synes det icke uteslutet, att dessa vid bifall till utskottets förslag kunna i viss mån nedbringas. Utskottet förutsätter, att fullmäktige i samband med den revision av luftskyddsplanen, som torde erfordras, därest normalskyddsrummen beslutas av riksdagen, iakttaga de möjligheter till besparingar i förevarande hänseende, som kunna erbjuda sig.

För bestridande av kostnaderna för utförande av de av utskottet förordade anläggningarna torde ett förslagsanslag böra anvisas å tilläggstat II till riksdagen för innevarande budgetår.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må

dels uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet ovan förordat låta utföra luftskyddsanordningar m. m. för riksdagens behov;

dels ock för ändamålet å tilläggstat II till riksdagen för budgetåret 1939/40 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisa ett förslagsanslag av 340 300 kronor.

Stockholm den 9 mars 1940.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Åkerberg, Holmström**, *Sandén, von Horn, Nilsson* i Mölndal, *Sundvik, Bodin* i Visby och *Lindblom**;

från a n d r a kammaren: herrar *Holmgren, Lovén, Andersson* i Falkenberg, *K. A. Westman, Osberg, Svedman, Andersson* i Munkaljungby* och *Eriksson* i Sandby.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1:o) av herrar *Åkerberg, Sandén, Sundvik, Bodin, Holmgren* och *Eriksson* i Sandby, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort ha följande lydelse:

»Såsom av — — — (sid. 7) — — — i händelse av krig.

Det förslag till bombsäkra skyddsrum, förlagda under planen framför riksdagshusets östra fasad, som innefattas i fullmäktiges framställning och vilket utgör resultatet av ingående utredningar genom sakkunniga, synes utskottet innebära en tillfredsställande lösning av skyddsrumfrågan. Enligt utskottets mening måste det anses vanskligt att i förevarande fall nöja sig med ett normalskyddsrum i riksdagshusets källarlokal. Härtill kommer, att för ett dylikt skyddsrum måste disponeras vissa för riksdagsarbetet erforderliga arkiv- och förrådslokaler, för vilka någon ersättning icke kan beredas inom riksdagshuset. Icke heller synes det vara påkallat att i detta sammanhang fatta beslut om anordnandet av särskilda reservskyddsrum att användas för den händelse att riksdagsarbetet skulle behöva förläggas till annan plats i huvudstaden än i riksdagshuset.

Med hänsyn till vad nu anförts får utskottet tillstyrka bifall till fullmäktiges förslag och alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret föreliggande förslag, må

dels uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med nämnda förslag låta utföra luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m.;

dels ock för ändamålet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisa ett förslagsanslag av 443 400 kronor»; samt

2:o) av herr *Lovén*, som ansett, att utskottet allenast bort föreslå utförande av normalskyddsrum i riksdagshuset samt av anläggningar m. m. i samband med luftskyddsplanen och alltså bort hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må

dels uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet sålunda förordat låta utföra luftskyddsanordningar inom riksdagshuset m. m.;

dels ock för ändamålet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisa ett förslagsanslag av 185 300 kronor.
